

CUMHURİYET DÖNEMİ AMBLEMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Savaş ÇEVİK ¹

Geliş Tarihi: 31.07.2023 Kabul Tarihi: 05.08.2023

ÖZ

Ülkemizde Cumhuriyet döneminden günümüze gerek kurumsal gerekse ticari-şahsi amblemler incelendiğinde, bazılarının tasarımının oldukça güçlü ve grafik-optik değerlerinin yüksek olduğu görülmektedir. Ancak bazı amblemlerin vasat veya oldukça yetersiz oldukları da bir gerçektir. Bu farklı iki yapı, amblem tasarımı yapılırken ehil ve profesyonel grafik tasarımcı seçiminin iyi yapılmadığı sonucunu ortaya koymaktadır. Gerek resmî kurumların gerekse özel sektörün bu konuda titiz davranmaları, iyi tasarımcı seçimi yapmaları veya yarışma yoluyla iyi tasarlanmış amblemler elde etmeyi amaçlamaları tavsiye edilir.

Anahtar kelimeler: Grafik, amblem, kurum kimliği, logotype, optik denge, tipografi

ABSTRACT

THE EVALUATION OF REPUBLICAN PERIOD EMBLEMS

When we examine both corporate and commercial-personal emblems in Turkey from the Republican period to the present day, we see that the designs of some are quite striking, and their graphic-optical values are high. However, it is also a fact that some emblems are mediocre or quite inadequate. These two different structures reveal that during the designing of the emblems, the selection of competent and professional graphic designers was not done well. Both public institutions and the private sector are advised to be meticulous in this regard, to select good designers or to aim to obtain well-designed emblems through competitions.

Keywords: Graphic, emblem, institutional identity, logotype, optical balance, typography

¹ Dr., Haliç Üniversitesi, Hattat, msavascevik@gmail.com

Yeryüzü tarihinde ilk topluluklardan itibaren, insanların çizerek ve daha sonra yazarak bıraktıkları belgelere şahit oluyoruz.

Bu görsel olgular öncelikle iletişim ve belge amaçlı olup sonraları estetik kurallarla bütünleşmiştir. İnsanoğ- lu topluluk hâlinde yaşamaya başladıkları andan itibaren iletişim, kayıt ve belge amaçlı çizim ve görseller bıraktıklarıdır.

Mağara resimlerinden itibaren, uzun yıllar sonra “yazı” olgusu ortaya çıkmış piktogramlardan fonetik yazıya atlayarak günümüz alfabe sistemlerine ulaşılmıştır.

Yazı olgusunun yanı sıra kabileler ve boylar, kendilerini diğerlerinden ayıracak sembollerle kişiselleşmek ihtiyacını duymuşlardır. Sonraları devletler ve imparatorluklar döneminde de aynı semboller giderek gelişmiş ve güçlerinin simgesi olarak bu biçim ve şekiller yaygınlaşmıştır. Medeniyetin ilerlemesiyle, semboller daha alt gruplarda ve birimlerde, aynı devlet içerisindeki alt kuruluşlarda da kendini göstermeye başlamıştır. Artık her ulus, yazının yanı sıra çeşitli sembollerle kimliğini, kişiliğini vurgularken, yaşam içerisinde her bir nesne veya sosyal kurum, hatta kişiler de bu belirleyici sembollerini kullanır hâle gelmişlerdir. Âdeta kimlik niteliğindeki bu semboller ilerleyen medeniyet dünyasında daha da yaygınlaşıp hemen her yerde sayısız biçimde yer almıştır. İlk dönemlerde toplulukların arması şeklinde kullanılan bu görseller, bugün yaygın biçimiyle “amblem” kelimesiyle ifade edeceğimiz geniş bir kullanım alanına uzanmaktadır. Armalar, damgalar, semboller, işaretler ve ülkemizde bir dönem alâmet-i fârîka olarak bilinen şekillerin ve benzeri kelimelerin hemen hepsi bir kimlik işareti olarak tarihte yerlerini almış bulunuyor.

Osmanlı Devleti’nin kullandığı arma, önceleri devleti yöneten padişahların kimlikleri sayılan tuğra (Görsel 1) formlarıyla belirlenirken son yüzyıllarda sancak ve bayrak sembollerleriyle zenginleşmiş ve nihayet Osmanlı Arması (Görsel 2) biçiminde tekrar girift bir tasarımla devleti simgeleyen görseller içerisinde yerini almıştır.

Görsel 1
Ünlü hattat Mustafa Rakım’ın Padişah II. Mahmud için çektiği tuğra. Sağ üst boşlukta ise padişahın mahlası ‘El Gâzi’ kelimesi yer almaktadır. Devrinde hem padişahların hem de devletin bir simgesi olan tuğralar, bir nevi devlet amblemi olarak da düşünülebilir.

Cumhuriyetin kurulmasından sonra, dünya devletlerinin kullandıkları bayraklar, o devletin âdeta armasını biçiminde fonksiyonları olmaları nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti’nin de bayrağı belirlenmiştir. Bu bayrağın orijinali 1842 yılında Sultan I. Abdülmecid tarafından ay ve beş köşeli yıldız formundaki şekli kesinleştirilerek kullanılmaya başlanmıştır. Cumhuriyetten sonra da bu bayrak benimsenmiş ve teknik çizimleri netleştirilerek bugünkü forma ulaşılmıştır (Görsel 3). Türk bayrağı üzerinde birkaç fikir beyan etmemiz gerekecektir. Gerek görselliği ve grafik değeri ve gerekse anlamı açısından oldukça değerli bir tasarım olduğunu söylemeliyiz. Türk bayrağı gerek anlamı gerekse grafik çizim ve tasarımıyla ideal bir simgedir. Elbette ki grafik sanatlarında yorumlar kişiseldir, fakat bazı çizimler vardır ki bütün tasarımcılar aynı görüşte birleşirler. Bayrağımız da bu ortak görüşün sonucu olarak ortaya çıkan en önemli simgemizdir.

Cumhuriyet döneminde, devletin kullandığı kurumsal simge ve amblemlerin yanında sayısız şirket amblemleri, kişisel amblem ve simgeler, ürün ve materyallerin amblemleri tasarlanarak kullanılmış-

Görsel 2

Osmanlı Arması. Bu armanın birçok küçük detayları ve renkleriyle alternatifleri bulunmaktadır.

tır. Amblemler hangi amaç için tasarlanmış olurlarsa olsun, ilk tasarımları ile günümüze kadar gelememiş ve çoğunlukla ilk tasarımlarından sonra birçok değişim geçirerek kendisini günün teknik ve estetik yapısına göre revize etmiştir. Bu bizde ve bütün dünyada aynı şekilde olmuştur. Böylesine bir amblemin birçok kereler değiştirilerek revize edilmesi doğaldır. Çünkü geçen yıllar yaşama biçimini, teknolojiyi ve dolayısıyla amblemlerin kullanıldığı alanları da ister istemez etkileyecektir. Amblemler kullanılmak ve görseelliği yayılmak üzere tasarlanır. Bunlar insan sosyal hayatının her anında ve her mekânında karşımıza çıkan görsel gerçeklerdir. Yoksa amblemler fonksiyonlarını yerine getiremezler. Bizimle iç içe yaşayan bu küçük veya devasa büyük görsel tasarımlar hâliyle değişik malzemeler üzerinde yer alacaktır. Bazen kendileri de malzeme farklılığı ile oluşturulacak, ışık ve renk unsurlarıyla yaşamlarını sürdürecektir. Her boyutta kullanım biçimleri olacak, hatta üç boyutlu olarak da sabit bir mekânda bulunmayıp hareketli ortamlarda bizlerle birlikte hareket edecektir. Bazen

cebimizde bazen evimiz veya iş yerimizin bir duvarında, bazen dış mekânlarda, cadde ve sokaklarda bazen saat veya telefonlarımızın ekranlarında yaşayacak; her daim onlarla birlikte olacak, ummadığımız zamanda ve yerde karşımıza çıkacaktır. Böylesine bizimle iç içe olan bu basit görseller, elbette ki zaman içinde gerekli teknolojik gelişimlere ayak uyduramadıklarında değişim geçirmek zorunda kalacaktır. Bazen de yüzyılın yaşama şartları ve zevklerin değişimi, sanat görüşlerindeki farklılıklar da onların yine değişmesini zorunlu kılacaktır.²

Bir Amblemden Olması Gereken Teknik ve Estetik Hususiyetler

Makalemizin konusu amblemler olduğuna göre, amblemlerin yapısına ve değerlerine bakmanın gereği ortadadır. Grafik sanatların belki de en önemli yapı taşı ve elemanı amblem ve logotype'lardır. Kurumsal kimlikleri oluşturan kurumun adı ve simgesi, kurum kimliğinin başında gelmektedir. Kurumun ismi ve onu simgeleyen, damgalayan alâmet-i fârikası da amblemidir. Bazen logotype ile amblem birlikte kullanılarak kurum kimliğini vücuda getirirler. Bazen logo tek başına kurum kimliğini oluşturur. Bazen de amblem, başka hiçbir şeye gerek duymadan kurum kimliğini taşır. Ancak burada kurumun çok uzun yıllar mevcudiyeti ve tanınmışlığı önemlidir. İnsanlar amblemleri Logotype'lardan daha çabuk algırlarlar. Çünkü amblemler okunmazlar, yalnızca algılanırlar ve algı süresi oldukça kısadır. İşte bu harika simgelerin binlercesi yeryüzünde yaşarken insanların bunları algılayıp hatırlaması ve dahası aşına olmaları bazı şartlar gerektirir. Her amblemin amacında kendini algılatmak ve akılda kalınıp görüldüğünde hemen hatırlanmak isteği vardır. Hâl böyle olunca iyi bir amblemin bazı teknik ve estetik özelliklerinin bilinmesi gerekmektedir. İleride irdeleneceğimiz Cumhuriyet dönemi amblemlerini tahlil ederken bu özelliklerinin bilinmesinde fayda vardır.

Maddeler hâlinde bu özellikleri kısaca anlatalım:

- Amblemin özgün olması gerekir. Yani benzer konulardaki amblemlere biçim olarak benzeme-

² Yazımız içerisinde zikredeceğimiz amblemlerin birçok değişim geçirdiğinin bilinmesi gerekir. Söz konusu amblem hakkında söylenecekler, onların son ve bugünkü biçimleri üzerinde olduğunu belirtmek isterim.

mesi gerekmektedir. Zira, bu algı karmaşasına yol açar. Şekil ve biçim benzerliği o amblemin değerini çok azaltır veya değersizleştirir. Ayrıca daha uzun ömürlü olan benzer amblemi çağrıştıracığından kendisini yok eder.

- Konusuna uygun olmalıdır. İfade ettiği konuya yeterince uyumlu olması onun algılanmasını kolaylaştıracaktır.

- Akılda kalıcı olmalıdır. Çok girift çizimli ve detaylı olmamalıdır. Yalın ve anlaşılır çizimde olmalıdır. Çok çizgi ve detay hafızada kalmayı güçleştirir. Özellikle günümüz hızlı yaşama biçimindeki insanların görme duyuları kısa zamanlara odaklanmıştır.

- Konuya uygun espride, vurucu ve etkileyici olmalıdır. Günümüz insanı sıradan görsellere ilgisiz kalmaktadır. Dolayısıyla amblemin konusu ile güzel bir esprisi ve bağlantısı olmalıdır.

- Ayrıca açıklama gerektirmeyecek şekilde kendini doğru bir biçimde okutma ve algılatma özelliğinde olmalıdır.

- Her devirde kullanılacak çizim değerinde olmalıdır, kısa ömürlü olmamalı günün moda anlayışına göre tasarlanmamalıdır. Elbette ki amblemlerin ömürleri ebedî değildir ama mümkün olduğunca uzun yıllar esprisini muhafaza etmelidir.

- Amblem, her kültür seviyesindeki insanlara hitap edebilmelidir.

- Her türlü baskı ve yapım tekniğine uygun tasarlanmalıdır. Her zeminde uygulanabilecek teknik özellikte olmalıdır.

- Çok küçültüldüğünde değerinden ve esprisinden kaybetmeyecek bir biçimde tasarlanmış olmalıdır.

- Amblem harf ve rakamdan oluşuyorsa, bunların tipografik anatomileri doğru olmalıdır.

- Tasarımı optik denge kurallarına uygun, derli toplu ve kompozisyon kurallarına uyumlu olmalı.

- Her türlü malzemeyle ve üç boyutlu olarak uygulanabilecek yapıda olmalıdır. Gerektiğinde amblemler yalnızca görsel olarak değil, üç boyutlu olarak da kullanılması gerekebilir.

- Amblemin kesinlikle kopya olmaması yani bir başka amblemle aynı veya onu çağrıştıracak biçimde olmaması gerekir. Bu o amblemin değerini yok eder.

Cumhuriyet Dönemi Önemli Bazı Amblemlerin Teknik ve Estetik Açısından Değerlendirilmesi

Ülkelerin kültür seviyelerinin değerlendirilmesinde bazı tipik kıstaslar bulunmaktadır. Gerek geçmişte kalan gerekse günümüz ülkelerindeki genel gelişmişlik ve kültür seviyeleri, o ülkelerin sanatlarına bakılarak anlaşılabilir. Özellikle müzik kaliteleri ve plastik sanatlardaki gelişmişlik ve kalite düzeyi, o ülkenin kültür seviyesi hakkında kesin ipuçları verecektir. Grafik tasarım elemanları, sokaktaki afişler ve konumuz olan her yerde yaşayan kurum kimlikleri, tipografik çalışmalar ve amblemler, yaşadıkları coğrafyanın kültür ve gelişmişlik düzeylerinin kesin ölçütleridir.

Burada önemli bir hususu öncelikle açıklamak gerekiyor. Grafik sanatlar ve amblem tasarımları sonuç itibarı ile soyut bir sanat fenomeni niteliğindedir. Sanatın genel yapısı da soyut değerlendirmelere açıktır. Dolayısı ile grafik ve amblem konularında yapılacak yorumları iki biçimde ele almak gerekecektir. Birincisi teknik yapısı ve diğeri estetik yapısı. Teknik yapısı için yorumlar daha gerçekçi ve tutarlıdır. Ayrıca konuyu bilenlerce de çoklukla kabul görecektir. Estetik yapısı ile ilgili yorumlar ise nispeten soyut kalacak ve kişiden kişiye farklılıklar gösterecektir. Bu hususları göz önünde tutarak amblemler için yapacağımız yorumların ağırlık noktasını onların teknik yapıları oluşturacaktır. Espri ve estetik yapıları ile ilgili yorumlar, bu makalenin yazarının şahsi değerlendirmeleri olacağı göz önünde tutulması gerekmektedir. Ayrıca amblemlerin tasarımcıları da bu yazıda özellikle zikredilmeyecektir. Yazının amacını aşmaması ve kişisel yorumlardan çok, Cumhuriyet sonrası amblemlerinin tarafsız ve objektif değerlendirilmesi açısından bu konuya özel bir itina göstermek gerekmektedir. Tasarımları oldukça eski olan bazı amblemlerin ise, tasarımcısının kim olduğu konusunda bazı şüphe ve tartışmalar olduğu gerçeği de göz önünde bulundurulursa, yalnızca amblemlerin konu edilişinin önemi daha çok anlaşılacaktır.

Amblemlerin ele alınış sırası da belirli bir tarihe veya konuya göre sıralanmamış bulunuyor. Ayrıca bu dönemdeki bütün önemli amblemleri ele alıp irdelemek de bu yazının sınırlarını aşacağı için ancak dikka-

ti çeken ve üzerinde durulmasının uygun olacağını düşündüğümüz amblemler ele alınmıştır. Diğer amblemlerin sanatsal ve teknik yönleriyle son derece mükemmel örneklerine rastladığımız gibi, maalesef hem teknik hem de estetik yönleriyle son derece olumsuz birçok amblemin de mevcudiyetini dile getirelim. Bu tür olumsuz çalışmaların sanat dünyamızı kirletmemesi için nelerin yapılabileceğini de yazımızın son bölümünde kısaca anlatmaya çalışacağız.

Tuğra (Görsel 1) Osmanlı Devleti'nin âdeta arması niteliğinde kullanılmış bir devlet simgesi olarak karşımıza çıkmaktadır. İmparatorluk sürecinde Orhan Gazi'den itibaren tasarımı sürekli değişen tuğralar, Hattat Mustafa Rakım tarafından düzenlenip bugünkü grafik ilkelerine uygun bir biçimde son şekli verilmiştir. Devletin resmî yazışmalarında, belgelerde ve her türlü kalıcı mekânda âdeta bir Osmanlı Devleti amblemi niteliğinde kullanılmıştır.

Osmanlı arması (Görsel 2) ise devletin son yüzyılında kullanılmaya başlanmış girift bir tasarım olarak karşımıza çıkıyor. O dönemlerde devletlerin bu tür armalarının da aynı sanat anlayışı ile tasarlandıkları düşünülürse, bu girift tasarımı yadırgamamak gerekiyor. İçerisinde tuğra ve metnin de bulunduğu bu armaların renk ve desen itibarıyla küçük farklılıklarla birçok versiyonunun kullanıldığını görüyoruz.

Türk bayrağı (Görsel 3) ise Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyıldan itibaren tuğra ve armaların yanı sıra kullandığı başka bir simge olarak karşımıza çıkıyor. Bu yüzyılda dünya devletlerinin simgesi niteliğindeki bayrak tasarımlarının geliştiğini görüyoruz. Eski dönemlerde de bayrak ve sancaklar kullanılmıştır fakat bu yüzyılda bayrak başlı başına devletlerin simgesi olarak farklı bir konumdadır. Bugün kullandığımız Türk bayrağının tasarımının 1844 yılında oluştuğunu, bu yıldan önceleri ise aynı formun farklı versiyonlarının kullanıldığını görüyoruz. Nihayet Cumhuriyet döneminde Türk bayrağına son şekli verilmiştir. Bayrağımızın grafik değerleriyse gerçekten mükemmel diyebileceğimiz bir tasarım harikasıdır.

Tam bir tarafsız göz ile bakıldığında Türk bayrağındaki grafik düzen ve optik denge dikkati çekmektedir. Öncelikle anlamı konusunda çeşitli rivayetler bulunmaktadır. Hilal, İslam'ı simgelemektedir, yıldız ise devletin ve gücün işaretidir. Tarihte geçmiş Türk-İslam devletlerinde hilal bu açıdan devamlı kullanılmıştır. Bayraktaki hilal ile yıldızın büyüklükleri arasındaki oran, son derece dengelidir. Hilal ve yıldızın oluşturduğu ikili şeklin görsel ağırlık merkezi olan hilal, uçlarını birleştiren dikey çizginin ortası ise bayrağın yatay genişliğini altın oranda böldüğü açık bir şekilde görülmektedir. Bayrağımızın teknik çizimi ve boyutlarındaki korelasyon, kırmızı ve beyazın dağılımı ve çarpıcılığı itibarıyla, gurur verici bir grafik tasarım örneği olarak görülmektedir. Diğer dünya devletlerinin bayrakları arasındaki yeri, sadeliği ve dikkat çekiciliği ile ülkemizi temsil eden en önemli görsel niteliğindedir.

Görsel 3
Türk Bayrağı

Uzun yıllar kullanımda olan Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları ambleminde (Görsel 4), Türk bayrağındaki ay-yıldızın kullanımı ulusal bir simge olarak değerlendirilebilir. Bunun altındaki kanatlı kuş simgesel figürü ise hız ve ulaşımı ifade etmektedir.³ Bu hâliyle amblem teknik özellikli ve olumlu bir simgedir.

Görsel 4
Türkiye Cumhuriyeti
Devlet Demir Yolları
Amblemi

3 Amblemlerin tasarlanmasında kullanılan figür, motif veya geometrik şekillerin nereden ve ne amaçla alındığı konusunda çok farklı görüş ve rivayetler mevcuttur. Biz burada işin tarihi ve rivayet yönünden çok, teknik ve estetik yapısı ile ilgileneceğiz. Bu açıdan her amblemin irdelenişinde bu konudaki rivayetlerden ziyade, bakıldığında bizde uyandırdığı imaja daha çok yer vereceğiz. Sonuç itibarıyla hiç kimse bu amblemlerin tarihsel serüveni ile ilgilenmez. Onlar için kendilerinde bıraktığı izlenim daha önemlidir.

Görsel 5
Millî Mücadelenin
Yüzüncü Yılı Amblemi

Görsel 6
CHP Amblemi

Görsel 7
Millî Eğitim Bakanlığı
Amblem-Logosu.
Burada Amblem yalnızca şekil ile değil yazı ile de organik olarak bütünleştirilmiş olup her ikisini ayırmak mümkün değildir. Bu açıdan amblem olarak değerlendirmekte bir sakınca görmüyoruz.

Görsel 8
Demokrat Parti
Amblemi

Görsel 9
Galatasaray
Spor Kulübü
Amblemi

Görsel 10:
Fenerbahçe Spor
Kulübü Amblemi

Görsel 11
İstanbul Belediyesi
Amblemi

Millî Mücadelenin Yüzüncü Yılı Amblemi (Görsel 5) 100 rakamı ile en sağdaki sıfırın Türk bayrağındaki ay-yıldız ile oluşması esprisi ile tamamlanmış olup oldukça grafik ve esprili bir amblem niteliğindedir.

CHP amblemi (Görsel 6) çok uzun bir geçmişi olmasına rağmen güncelliğini ve grafiğini korumuş bir amblemdir. Partinin ilkelerini anlatan altı adet okun bir merkezden dağılımı, güneş ışınlarının dağılımı ile özdeşleştirilmiş olmalıdır.

Millî Eğitim Bakanlığı amblemi (Görsel 7) ise, amblemin logo ile bütünleşmesine örnek bir tasarımıdır. Açılmış kitap ve meşale ile defne dallarının nispeten detaylı görünümüne şahit oluyoruz. Bu elemanlar daha lekesele değeri olan sadelik içinde tekrar çizilmesi uygun görünmektedir.

Demokrat Parti amblemi (Görsel 8), XX. yüzyılın ortalarında ülkemizdeki, bir siyasi partiyi simgelemektedir. Lekeseli değeri ve vurgulayıcı özelliği ile iyi bir amblem örneği sergilemektedir. Esprisi de o partinin siyasal görüşünü iyi bir biçimde ifade etmesi açısından önemlidir.

Oldukça eski bir geçmişi olan Galatasaray Spor Kulübü amblemi (Görsel 9) de yıllar içerisinde birçok değişikliğe uğramıştır. Son hâliyle de teknik kullanıma uygun görünmekte, yalnızca iki harfin kombinasyonu ile iddiasız bir simge görünümündedir.

Fenerbahçe Spor Kulübü amblemi (Görsel 10) nispeten biraz renkli ve teferruatlı bir görünüme sahiptir. Amblemden yer alan yaprak motifi kanaatimce günün şartlarına uygun daha lekesele değeri olan geometrik bir tarzda çözülebilir. Yazı ile amblemin organik bütünlüğüne örnek teşkil etmektedir.

Çok uzun bir geçmişi olmayan İstanbul Belediyesi amblemi (Görsel 11), gerçekten ideal bir amblem tasarımıdır. Teknik çizimi ve leke değeri itibarıyla her türlü baskı ve üretim tekniğine uygundur. Teknik ve çizim açısından son derece tutarlı olmasının yanında esprisi ve ifade gücü de aynı oranda güçlü ve iftihar edeceğimiz bir şehir amblemidir. İstanbul'un tarihî yapısını, camilerini, tarihî suru, boğazı ve yedi tepesini aynı anda bir grafik simgede toplayıp bu kadar dengeli bir çizim ile bütünleştirmek gerçekten takdire layıktır.

Ziraat Bankası amblemi (Görsel 12) de yine oldukça eski bir tasarımıdır. Harfler ile yapılan amblem tasarımına iyi bir örnektir. Z, B harflerinin buğday başağı şeklindeki tasarımı, ona büyük bir espri gücü kazandırmıştır. Yukarıdaki TC harfleri ise başağın uçlarını anlatmaktadır. Konusu ile bu kadar dengeli ve esprili bir amblemin çok az olduğu düşünülürse ülkemiz adına memnuniyet verici bir görsel diyebiliriz. Üstelik teknik çiziminin de amblem çizimine uygunluğu ile en güzel amblemlerimiz arasında yer almasını sağlamıştır.

Görsel 12
Ziraat Bankası
Amblemi

Görsel 13
Türk Hava Yolları
Amblemi

Görsel 14
Petrol Ofisi Amblemi

Görsel 15
Koç Holding Amblemi

Görsel 16
Türkiye Denizcilik
İşletmeleri
Amblemi

Türk Hava Yolları amblemi (Görsel 13) ise değişim geçirerek geliştirilmiş bir amblem olarak yine övünçle bahsedebileceğimiz bir başka kurum simgemizdir. Çağdaş amblem anlayışının son noktası olarak değerlendirilebiliriz. Kırmızı-beyaz renkleriyle âdeta Türk bayrağını çağrıştırmaktadır. Hava yollarının bir kuş ile ifadesi ve daire içerisinde yer alması ise, bütün dünyayı dolaşan bir imajın ifadesidir. Daire içerisinde beyaz ile çizilen kuş formu daireye üç noktada değmektedir. Elde edilen üç ayrı kırmızı alan da birbirlerine eşit görünümündedir. Çizim şeklinin bu kadar dengeli oluşuna bir de kuş figürünün aynı zamanda üç harfi (T, H, Y) anlatması ise mükemmel bir espridir. Amblem ters çevrildiğinde T, sağ taraftan bakıldığında H, sol taraftan bakıldığında ise Y harfini rahatlıkla görmekteyiz. Kullanımına uygun bir tipografi ile de bütünleşmiş olan bu amblemimiz, bizler için bir gurur kaynağı niteliğindedir.

Petrol Ofisi amblemi (Görsel 14) ise övüneceğimiz bir başka amblem tasarımıdır. Biçim ve harf ile tasarlanmış, yine renkleri ile Türk bayrağını çağrıştıran, yalın çizimi ile çağdaş amblem anlayışına güzel bir örnektir. O harfi içerisindeki dilini çıkarmış kurt başı enerji ve gücü simgelemektedir. Küçültülüp büyütüldüğünde ise hiçbir kaybı olmayacak biçimde leke değerine sahip güzel bir simgedir.

Koç Holding Amblemi (Görsel 15) de yine logotype ile bütünleşmiş bir kurum kimliğidir.⁴ Birkaç kez değişime uğramış bir logo olan Koç logosunda, bazen yalnızca amblemi olan koçbaşı figürü kullanılmaktadır. Kırmızı ve siyah rengiyle yine Türk bayrağına vurgu yapılmaktadır. Gücü ve inatla hareket etmeyi simgeleyen koçbaşı figürünün oldukça güçlü bir leke değeri

vardır. Çarpıcılığı ve akılda kalıcılığı ile iyi bir grafik çizimi sayesinde ülkemizin iyi tasarlanmış amblem örneklerinden biridir.

Türkiye Denizcilik İşletmeleri amblemi (Görsel 16) bazı değişik versiyonlarıyla değişime uğramış olsa da bu amblem biçimi itibarıyla pek değişmemiştir. İki deniz çapasının çapraz biçimde tasarlanması deniz ile olan çağrışımı simgeliyor. Yukarısında Türk bayrağındaki ay-yıldızın kullanılması ve amblemin kırmızı rengiyle devlet kurumu simgelenmiştir. Çok küçüldüğünde bazı detaylarının kaybolacağı muhakkaktır. Ancak çapa kullanımının sürdürülmesi fikrinde olmakla birlikte çapaların daha yalın bir biçime dönüştürülmesi fikrimizi belirtmek isterim.

Türkiye İş Bankası amblemi (Görsel 17) ülkemizin eski amblemlerindedir. Vurgulu ve yalın hâliyle oldukça tutarlı bir amblemidir. İ ve Ş harflerinin âdeta Amerikan doları simgesini yakından vurgulaması ile dikkati çekmektedir. Harf karakterlerinin Antik yazı fontlarından olması banka ciddiyeti ile uyumludur. Çizimi her türlü teknik basıma ve çoğaltılmasına uygundur. Bazı tasarımcıların, dolara benzetilmesini yadırgayabileceklerini hatırlatmakla birlikte, döneminin dünya ekonomik perspektifi içerisinde bu amblemin tasarlandığını hatırlarsak, grafik yönüyle oldukça başarılı bir simge olduğunu söylemeliyiz.

Türk Kızılay ambleminde (Görsel 18) devletin resmî kurum amblemi olarak kırmızı rengin ve hilalin kullanılması tutarlı bir yöneliştir. Türk bayrağı ile organik bütünlüğü olan oldukça yalın ve akılda kalıcılığı olan başarılı bir kurum amblemimizdir.

⁴ Üzerinde yorum yapılan görsellerin bir bölümü yalnızca amblem olmayıp kurum kimliği niteliğinde yazı ile bütünleşmiş durumdadır. Kısa-ça kurum logosu diyebileceğimiz bu görsellerden amblem olarak bahsetmemiz yanlış anlaşılmalıdır. Makalemizin konusu amblem olduğu için, bu tür logolardaki amblemler daha çok irdelenip değerlendirilmiştir.

Görsel 17
İş Bankası Amb-
lemi

Görsel 18
Türk Kızılay Amb-
lemi

Görsel 19
PTT Amblemi

Görsel 20
Tapu ve Kadastro
Genel Müdürlüğü
Amblemi

Görsel 21
Türkiye Yeni Logosu

Görsel 22
Türkiye Turizm
Logosu

PTT amblemi (Görsel 19), posta, telgraf, telefon ke-
limelerinin baş harfleriyle logosu yapılmış simgesel
bir amblemdir. Postanın gerekliliği olan hızı, kuş ka-
nadı ve genelde güvercin figürü ile ifade edilmiştir.
Teknik özellikleri olumlu olmakla birlikte esprisinin
daha güçlü olabileceği kanaatindeyiz.

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü amblemi (Görsel
20) konusunda ise maalesef pek olumlu yorum ya-
pamayacağız. Amblem miniskül T ve K harflerinden
oluşturulmuş. Harflerin anatomik yapısı son derece
bozuk, harfler arasındaki gri tonlarla arsa simgesi gö-
rünümündeki parçalı alanların hiçbir geometrik düze-
ni yok. Konusuna uygun bir espriden yoksun olan ve
harf anatomilerinin bozuk olduğu bu amblemin kana-
atimce en kısa sürede değiştirilmesi gerekmektedir.

Ülkemizi temsilen logo olarak tasarlanmış Türkiye
Yeni Logosu (Görsel 21) görseli, amblem değildir.
Ancak önemli bir işlevi olduğu için değerlendirmeye
almayı uygun gördük. Uluslararası platformda kulla-
nıldığı için hassasiyet göstermemiz gereken bir logo.
“Turkey” kelimesi harfleri içerisinde oldukça detaylı
ve ne olduğu anlaşılmayan, kar taneleri motiflerini
andıran geometrik formlar ve çizgilerden oluşan bir
yazı zemini görüyoruz. Bu motiflerin Türk motifleri
ile hiçbir ilgisi olmadığı gibi bu logonun teknik olarak
da kullanım imkânı bulunmamaktadır. Küçültüldü-
ğünde tüm bu motiflerin iç içe girip kötü bir lekeye
dönüşeceği muhakkaktır. Türk mavisi ile tasarlanmış
bu logonun rengi dışında Türkiye ile hiçbir ilgisi yok-
tur ve kısa zamanda kaldırılması veya daha doğru bir
logonun tasarlanması uygun olacaktır.

Ülkemizin turizm yönünü anlatmak için tasarlanmış
bir logo görünümünde olan Türkiye Turizm Logosu
(Görsel 22), kanaatimce tam amacına uygun bir ta-

sarımda değildir. Öncelikle lale ve deniz dalgası bi-
çimindeki yaprağı anlatan çizim ülkemizin turizm
cenneti niteliğindeki tarih başta olmak üzere doğal
güzelliklerini ve arkeolojik zenginliklerini anlatmak-
tan çok uzaktır. Lale ile ünlü bir ülke de olmadığımız
gibi logonun tipografik karakteri ve çok hareketli ya-
pısı, bir ülke ciddiyetinden çok tatil köyü logosunu ve
eğlencelerini hatırlatır niteliktedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı logosu (Görsel 23), ülke-
mizdeki önemli kurumlardan birinin logosu olarak
dikkat çekmektedir. Harflerle yapılan amblem ve yazı
ile bütünleşip kurum kimliği niteliğini kazanmıştır.
Bu amblemin teknik özellikleri uygulamaya elverişli
olsa da harflerin ifade ettiği anlamda yanlış algıla-
malar ortaya çıkmaktadır. Dairesel tasarlanan logo-
nun ortasında simetrik bir harf tasarımı mevcut. D
harfinin sol ve sağ tarafta simetrik olarak tasarlan-
dığı anlaşılıyor. Ancak sol taraftaki D harfini kısmen
anlatsa da sağdaki simetrisi D değil; B harfini daha
çok hatırlatmaktadır. Kurumun isminin baş harfleri-
nin simgelediği düşünülse dahi ortadaki yuvarlak ve
ters miniskül E harfi görünümü dikkati çekiyor. Bu-
nun üzerindeki iki nokta ise bu E harfinin Ö harfine de
yaklaştığını hatırlatıyor. Sonuçta nereden bakarsak
bakalım harfler hiçbir zaman kurum baş harflerini
anlatmıyor. Kurumun resmî açıklamalarında D harfi-
nin yukarı uzantılarının minareyi, ortadaki dairenin
ise kubbeyi simgelediği belirtilmiş. Fakat bu anlatı-
lanlar, normal bir göz tarafından asla bu şekilde al-
gılanamıyor. Dairenin altında ve üstündeki boşluklar
da tasarım zafiyetini ortaya koyuyor. Bu logo çeşitli
kişilerce çok farklı yorumlanabilir. Dahası Arap harf-
leriyle bile özdeşleştirmeler yapılabilir. Ancak sim-
geler ortalama bir insan gözünde belirli bir anlam
kazanması ve ifadeyi açık bir şekilde vurgulaması
gerekmektedir. Yoksa karine ile her şekil, kişilerin
yorumuna göre olmadık anlamlar yüklenerek soyut

Görsel 23
Diyamet İşleri
Başkanlığı Logosu

Görsel 24
Metro Amblemi

Görsel 25
Türk Lirası (TL)
Amblemi

değerlendirmeler yapılabilir. Grafik tasarım ilkele-
rinde en önemli husus, yapılan tasarımın doğru ve
şüpheye yer bırakmayacak biçimde herkes tarafın-
dan algılanmasıdır. Ülkemizin önemli bir kurumu-
nun amblemi, böylesine soyut ve çizim tutarsızlığı
göstermemeliydi.

Metro amblemi (Görsel 24) çağdaş ve amblemde
aranan vasıflara haiz güzel bir simgedir. Dairesel bir
tasarım içerisinde M harfi oldukça dikkati çeken bir
biçimde vurgulanmıştır ki sokaktan geçen bir insa-
nın bu amblemin ifade ettiği anlamı algılaması ko-
laydır. Lacivert ve kırmızı renklerin canlılığı ve Türk
bayrağına vurgusu da oldukça yerindedir. M harfinin
altındaki alanın ok biçiminde aşağı tarafı işaret et-
mesi, metro hattının hareketliliğini ve yer altını işa-
ret etmesi de metro imajını kuvvetlendirmektedir.
Ülkemizin çağdaş ve kaliteli amblemler silsilesinde
yer almış bulunuyor.

Türk lirası (TL) amblemi (Görsel 25) ise üzerin-
de epeyce konuşmamız gereken bir amblemidir. Son
zamanlarda bir yarışma sonucu elde edilen ve ülke-
miz için son derece de önemli bir amblemin oldukça
problemli olduğunu belirtmemiz gerekiyor. İlk ba-

kışta bu tasarımın Avrupa para birimi olan Euro'ya
benzetilmeye çalışıldığı apaçık ortadadır. Bu temelde
çok büyük bir yanlışlıktır. Çünkü amblemler, özgün
oldukları zaman değerlidir. Başka amblemlere ben-
zemeleri ve onu taklit etmeleri, değerlerini yok eder.
Taklitler daima orijinallerinin gölgesinde kalır. Kal-
dı ki, ülkemizin tarihî ve stratejik değerleriyle özgün
bir ülke ve devlet olduğumuz düşünüldüğünde para
amblemimizin Avrupa para birimi amblemine ben-
zemesi bir zuldür. Tam tersi bir anlayışla hiçbir para
birimi simgesine benzememesine, tamamen orijinal
ve özgün olmasına özen gösterilmelidir. Bu ayrı-
rıca, siyasi ve kültürel bağımsızlığımızın da simgesi
niteliğinde olacaktır. Taklit eden değil taklit edilen
bir ülke olmak amaçlanmalıdır. Bu amblemin ikinci
olumsuz yönü ise çizimindeki tutarsızlık ve fonksi-
yonel olmamasıdır. Euro simgesine o kadar benze-
mektedir ki devamlı karıştırılması mümkündür. Her
an bu simge ile karşılaşan insanların bunun Euro mu
yoksa TL mi olduğunu çözebilmesi için bir süre dikkat
kesilmeleri gerekecektir. Para birimleri amblemleri-
nin diğer amblemlerden çok farklı bir özelliği daha
bulunmaktadır. Hem son derece yaygın kullanımları,
insanların karşısına günün her anında çıkmaları ve
dahası bu amblemin insanlar tarafından elde kâğıt
üzerine yazılmaları gereğidir. Not almak için insa-
lar fiyat rakamından sonra bu simgeyi rahat bir şekil-
de yazabilmeleri gerekmektedir. Oysa ki bu amblemi
elde çabucak çizmek mümkün değildir. Yazıldığında
hemen Euro amblemine benzeyecek ve daha sonra
okuyanlar tarafından kargaşa yaratacaktır. Euro
amblemindeki yatay iki çizgi burada bir parça yukarı
açılı çizilmiştir. Ancak gündelik hayatta hızlı yazmak
ve not almak durumunda olan insanların böylesine
küçük ayrıntıları dikkatlice çizmeleri ne mümkündür

ne de onlardan böyle bir özen göstermelerini beklemek ve istemek doğru değildir. Dolayısıyla bu amblemin gündelik hayatta kullanılma pratikliği yoktur. Sonuç olarak, ülkemizin para birimini simgeleyen bir amblemin, siyasi ve psikolojik açıdan da hiçbir ülkeye öykünmeyecek biçimde özgün, kendi şahsi çizgilerini yansıtan ve gündelik hayatta insanların rahatça çizebileceği bir karakterde olması zorunludur. Umutumuz odur ki bu önemli sakıncalarından dolayı, zor olsa da bu amblemin uygun bir zamanda tekrar ele alınıp değiştirilmesi ve ülkemizi temsil eden özgün bir simgenin ortaya çıkmasıdır.

Sonuç

Yukarıda ülkemizde kullanılan resmî kurumlara ve diğer kuruluş ve ticari kurumlara ait amblemlerden bazılarının tasarım açısından kısaca değerlendirmelerini yapmış bulunuyoruz. Tarafsız ve objektif bir bakış açısıyla yapılan bu değerlendirmeler sonucu bazı amblemlerin oldukça değerli tasarımlar olduğu, bazılarının ise olumsuzlukları ortaya çıkmıştır. Bu iki farklı tasarım biçimi bize amblem tasarımlarında, gerekli titizliğin gösterilmediğini ortaya koymuştur. Ülkemiz grafik tasarımcılarının belirli kalitede olduğu yapılan örneklerle kanıtlanmıştır. O hâlde olumsuz örneklerin mevcudiyeti, doğru tasarımcıların seçilmediği anlamına gelmektedir. Özel firmaların amblem tasarımında görevlendirdikleri grafik tasarımcıların sanat güçlerini kontrol ederek iş vermelerinin gereği ortadadır. Amblem, görünüşü itibarıyla küçük ama işlevi yönüyle büyük ve çok önemli bir görsel imgedir. Dolayısıyla, konunun ciddiyeti göz ardı edilmemelidir. Kurum ve kişi kimlikleri, kartvizit gibidir. O kurumun ve kişinin kalitesini ve gücünü ve kültür seviyesini yansıtır.

Devlet kurumlarının amblemleri oluşturulurken iki yöntem uygulanır. Birincisi, yapılacak amblem için bir sanat yönetmeni veya tasarımcı seçilerek o sanatçıya sipariş verilir. Bu durumda seçim son derece önem arz etmektedir. Konusunda uzman ve yetkin bir sanatçı seçimi gereklidir. Bir başka yapım yöntemi de yarışma düzenlemektir. Özellikle devlet kurumları ve önemi büyük olan kurum amblemlerinin tasarımında bu yöntemin uygulanması tutarlı bir yoldur. Bu durumda kaliteli tasarımların ortaya çıkması için yarışma ödülleri tatminkâr bir rakamda olması da zorunludur. Aksi taktirde, yeni ve deneyimsiz tasarımcıların yarışmaya katılmalarıyla değerli bir sanat çalışması elde edilemez. Ödüllerin yeterli düzeyde olmasının yanı sıra, seçici kurulun da son derece yetkin uzmanlar tarafından oluşturulması gerekmektedir. Seçici kurul yeterince yetkin, profesyonel ve tarafsız olmadığı zaman seçim sonucu ortaya çıkacak amblem de kalitesiz ve tutarsız olacaktır.

Ülkelerin gücünün; ekonomi ve siyasi-askerî yapısının yanında kültür ve sanat yapısının da öneminin ayrılmaz bir üçlü olduğu göz ardı edilmemeli, amblem gibi çalışmaların bu yapı içerisinde ülkeye prestij kazandıran küçük ama etkili görseller olduğu asla unutulmamalıdır. Ülkemizdeki resmî kurumlarımızın ve devletimizi simgeleyen görsellerin uluslararası platformda kültür seviyemizi temsil ettiği düşünülürse, yanlış ve değersiz görselle ile amblemlerin en kısa sürede değiştirilmesinin önemi ortadadır.